

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2002, 22e jaargang nr. 4

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 2002, 22e jaargang nr. 4

Voorwoord redactie

2002. Op 19 november zijn de Leoniden onwaarneembaar aan ons voorbij gegaan. De grootste sterrenregen van de eeuw bleef volledig achter de wolken. Komt pas terug over 99 jaar. Een geluk is natuurlijk dat er weinigen onder ons zijn die deze sterrenregen nóg een keer zullen missen.

2002. Schijnt het jaar te zijn van de lijstvertrekkers.

Het register op alle jaargangen van Grueles tot en met 2000 is gereed. Vanaf 18 januari 2003 te raadplegen op internet. Er is ook een gedrukte uitgave in een oplage van 1 exemplaar, te raadplegen bij Gilles Jaspars @ home, Rijksweg 86a, Gronsveld. Op aanvraag ook op CD- Rom verkrijgbaar. In voorbereiding: de Grueles-site. Afgerond: de foliëring van het Törring-Jettenbacharchief in München. In totaal 50.000 pagina's.

"What's in a name." In Gronsveld heet iedere Catharina: Nêt en iedere Christiaan: Zjèun. Het is mij niet bekend wat daar de reden voor is en of dit alleen in Gronsveld en Rijckholt zo is. Wellicht weet iemand van u dit. Laat het de redactie weten.

Ich sjriéf mich neet:

meh:

't Géld

Hubert Schrijnemakers (gemeente-
ontvanger in de 19e eeuw)

De Sjik

Zjéf van Caldenborgh

D'n Dobbele

Zjeng Houten

De Sjnep

Pierre Beckers

Waddê

Haj Schiepers (van Louke)

Zaolige Kiësmes en Zaolig Nejaor.

Alias Piet van de Sjik

Dialect

Kiëснаach (platte kaal)

De klokke ién de kiëснаach loúwe
en rope ôs op nao kèrkgeboúwe.

V'r gedeenke dat ién 'n klaam kaw grot,
bié Maria en Jozef geboëre zoúw zién de zoën van God.
Tössjen os en ézel, herders en sjëup, dy mêt groete sjrik
wie de dry kuñinge op kemele, nao de sjtaal woerte gesjik.
Sjoen yngele zoñge hoeg ién de loch, bié trompöt en lier,
en braachte mêt hiémelse klaanke lof aon d'n Hier.

Gloria ién excelsis Deo.

Aon de kaw en d'n èilend van de kiësnaach,
 wörd ién de femiélies, devoot, meh neet lang gedaach.
 Ma, bly mêt hëur gezên en rotsvas geloof,
 hêt zich vuur de naachmês extra oétgesjloof.
 't Hoés ês verseerd, de kiësboüm voûlgehange tot ién de nok,
 de taofel verzörg doer pa, es ieste klas kok.
 En mêt meziek van Rieu wêt 'r 'n sjtömming te mäoke,
 dy de gaanse femiélie deep ién de ziel môt räoke.
 Gloria in excelsis ....

Vuur 't feesmaol zèt ma bié 't drenke en ète,
 maotig te zién en de keenderkes ién Afrika neet te vergëte.
 Meh daan wörde, kleurig mêt gevölde tematte verseerd,
 de lekkerste sjoëtele mêt vêsj geserveerd,
 en hêt de taofel de femiélie al zoe toûwgelaach,
 dat neet mie aon maotig zién wörd gedaach.
 Zelfs sjtèit bié kiësleedsjes oét Tuddere,
 de sjoéet vuur d'n diénee sjnoondes al lich te suddere.
 Gloria ....

Op de taofel sjoën kedëtsjes, vlëis en kies ién allerlej soërte,
 kréntebroed, mik, sezyzebruudsjes, Fraanse toërte,
 pistolees, krekêtte, kaw hoon, geruegkde zalm,
 cola, limmenaad, witte wién, roeje wién en Belzje Palm.
 Es dessèrt wörd vaan de kiëssjtol gesjmöld,
 heerlijk mêt krénte, reziéne, sjpys en 'n boen gevöld.
 Es Pa van de taofel opsjtèit môt 'r zich 'n lel kônjak iénsjeenke,
 wêlt 'r aon sjlaope en muerge dörve deenke.
 Lik 'r ién bed, zjwèf en zynk 'r mêt de yngele nitsj,
 dy zich zjus wie hëum op de bly geboerte 'nne goje hebbe gepitsj.

....

Wil Reintjens

Historie

De ruimtelijke inrichting van Gronsveld en Rijckholt

Inleiding

Begin dit jaar is er enige beroering ontstaan over het ontwerp van het provinciale streekplan, genaamd "Provinciaal Omgevingsplan Limburg" (POL). In dit plan, dat in het voorjaar van 2003 wordt vastgesteld, is onder meer opgenomen dat het gebied tussen Maarland en Poelveld, Panneslaeger genaamd, aangewezen wordt als potentieel bedrijventerrein. Onlangs is het (vernieuwde) "bestemmingsplan Gronsveld" in werking getreden. Deze maand heeft de gemeenteraad het "ontwerp-bestemmingsplan Rijckholt" vastgesteld, waarover u momenteel in het kader van een inspraakprocedure uw mening kunt geven. U vraagt zich wellicht af wat dit voor plannen zijn en wat zij voor u of uw omgeving betekenen. Alvorens hierop in te gaan wordt voor de duidelijkheid de aard en afkomst van de belangrijkste plannen in een schema weergegeven.

soort plan	afkomstig van	doel van het plan
planologische kernbeslissingen	rijk	ruimtelijke inrichting van Nederland op hoofdlijnen
streekplannen	provincie	ruimtelijke inrichting van een provincie op hoofdlijnen
structuurplannen	gemeente	weergave ruimtelijke visie binnen een gemeente over een bepaalde periode
bestemmingsplannen	gemeente	weergave van ruimtelijke inrichting binnen een bepaald gebied van een gemeente

Om de inhoud van het artikel zo begrijpelijk mogelijk te houden, verdienen enkele begrippen een nadere toelichting.

Ruimtelijke inrichting: om haar grondgebied op gebied van woningbouw, industrie, infrastructuur, landbouw, natuur etc. zo goed mogelijk geordend in te richten, stelt de overheid beleid op om dit te regelen. Doel hiervan is een zo goed mogelijk woon-, werk- en leefklimaat te waarborgen en te bevorderen. Er is dus in feite sprake van ruimtelijke ordening van een grondgebied. Dit beleid wordt vastgelegd in plannen (beleidsregels). De grondslag om deze plannen (verplicht) te maken is vastgelegd in de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

Onder overheid wordt in deze verstaan het rijk, de provincies en de gemeenten. De plannen waarin de ruimtelijke inrichting of ordening wordt vastgelegd, zijn voor iedereen bindend. Er is dus sprake van wetgeving. In het schema staat vermeld welk plan van welke overheid afkomstig is. De volgorde van het schema is niet willekeurig gekozen. Het rijk bepaalt namelijk op hoofdlijnen het ruimtelijk beleid en provincies werken deze vervolgens uit. Aan de hand van het rijks en provinciaal beleid, richten gemeenten in zogenaamde bestemmingsplannen hun gebieden in voor woningbouw, industrie, detailhandel, horeca, landbouw, infrastructuur. Kortom er is sprake van een ruimtelijke indeling van grof naar fijn.

In het schema komt ook de term "ruimtelijke visie" voor, wat omschreven kan worden als beleidsdoelstelling. Gemeenten kunnen (dus niet verplicht) hun ruimtelijke beleidsdoelen op het gebied van bijvoorbeeld wonen, werken en recreëren vastleggen in een structuurplan. Anders dan een verplicht vast te stellen bestemmingsplan, is hier sprake van beleid op hoofdlijnen en dus niet concreet gericht op een perceel of een gebouw.

Wellicht dat u zich afvraagt waarom het noodzakelijk is om de inrichting van ons grondgebied via wetgeving te bepalen. Vandaar dat wij een stap in de geschiedenis terug gaan om dit te verduidelijken.

In de negentiende eeuw begon het industriële tijdperk. Dit had tot gevolg dat veel industrie zich in en rondom de steden vestigde. De infrastructuur was daar immers beter dan op het platteland. Het gevolg was dat de bevolking in de steden fors toenam. Hierdoor ontstond grote behoefte aan nieuwe woningbouw. Hoewel grond in die tijd nog ruimschoots voorhanden was, werd uit kostenoverwegingen toch kort op elkaar

gebouwd. Voorschriften over de veiligheid van woningen bestonden nauwelijks, waardoor veel slechte woningen werden gebouwd. Dit kwam de leefbaarheid, veiligheid en volksgezondheid binnen de steden niet ten goede. Vandaar dat de regering in 1901 de Woningwet introduceerde, die vooral voorschriften over de veiligheid en leefbaarheid van woningen behelsde. Aandacht voor ruimtelijke ordening was er nauwelijks in deze wet, omdat de noodzaak hiertoe nog niet bestond.

Mede ten gevolge van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, veranderden de maatschappelijke en economische behoeften op het gebied van woningbouw, handel en nijverheid, en infrastructuur snel. Een goede ruimtelijke ordening werd steeds meer vereist. Door toenemende mobiliteit diende deze niet alleen beperkt te blijven tot het gemeentelijk grondgebied. Dit vergde een aanpassing van het wettelijk kader. Vandaar dat in 1962 de Woningwet werd gewijzigd en de Wet op de Ruimtelijke Ordening werd geïntroduceerd. In deze wet werd vastgelegd dat het rijks, provinciaal en gemeentelijk beleid op gebied van woningbouw, bedrijvigheid, infrastructuur en natuur op elkaar moesten worden afgestemd.

Het feit dat deze wet, die pas veertig jaar bestaat, inmiddels tal van wijzigingen heeft ondergaan, geeft aan dat de inrichting van ons grondgebied steeds ingewikkelder wordt.

Gevolgen van het ruimtelijke beleid voor Gronsveld en Rijckholt.
Zoals vermeld bepaalt de Wet op de Ruimtelijke Ordening dat gemeenten verplicht zijn één of meer bestemmingsplannen voor hun grondgebied vast te stellen. Het vaststellen daarvan is een bevoegdheid van de gemeenteraad. Het bestemmingsplan treedt vervolgens in werking na goedkeuring door Gedeputeerde Staten, nadat een bij voornoemde wet bepaalde periode is verstreken. In deze periode wordt de goedkeuring van het bestemmingsplan algemeen bekendgemaakt en kan, onder voorwaarden, tegen de goedkeuring in beroep worden gegaan. Hoewel de Wet op de Ruimtelijke Ordening pas in 1962 in werking trad, was het ontwerp al in 1958 gereed. Klaarblijkelijk had dit wetsontwerp tot gevolg dat in dat jaar de gemeenteraad van Gronsveld een uitbreidingsplan in hoofdzaken vaststelde. Daarin werd de ruimtelijke inrichting van de hele gemeente Gronsveld op hoofdlijnen vastgelegd. Gelijktijdig met dit plan werd voor Gronsveld en Rijckholt het eerste bestemmingsplan vastgesteld, genaamd "Uitbreidingsplan aanwijzende de bestemming

in onderdelen voor Gronsveld en Rijckholt". Dit bestemmingsplan was de juridische basis voor de uitvoering van woningbouw in met name het Gronsvelder en Rijckholter Broek en het gebied ten oosten van de Rijksweg tussen het Vroendal en de Schijfstraat. Sindsdien zijn er circa twintig bestemmingsplannen voor Gronsveld en Rijckholt vastgesteld en in werking getreden, de basis voor de huidige ruimtelijke ordening en omvang van Gronsveld en Rijckholt.

Ontwikkelingen die mogelijk zijn op grond van een bestemmingsplan, worden niet altijd uitgevoerd. Het "bestemmingsplan Rijckholt" van 1965, bood de mogelijkheid om in het verlengde van 't Greuntsje woningbouw door te trekken naar de Voerenweg, maar dit is nooit uitgevoerd. Het in 1958 vastgestelde bestemmingsplan "Uitbreidingsplan aanwijzende de bestemming in onderdelen voor Gronsveld en Rijckholt" liet toe om

Bovenstaande foto en de foto hiernaast zijn vanaf dezelfde positie genomen: hoek Rijksweg - Dr. Poelsstraat. In de volksmond: "de Manskesstèg".

binnen het gebied ten westen van de Rijksweg, gelegen tussen het Kerkplein en de Slakweg, woningbouw te realiseren. Ook konden 33 woningen worden gebouwd op het hellende gedeelte gelegen tussen De Wyjert en de Rijksweg, ten zuiden van de Van Caldenborghstraat. Van beide

bouwmogelijkheden is geen gebruik gemaakt. Gedeputeerde Staten hebben aan de eerst genoemde woningbouwmogelijkheid goedkeuring onthouden, omdat het nog onduidelijk was hoe de Rijksweg A2 Gronsveld zou doorsnijden. De redenen waarom woningbouw aan de oostzijde van de Wyjert niet heeft plaatsgevonden waren wellicht financieel en economisch van aard, gelet op het hellend gedeelte van dit gebied.

Naast woningbouw dient de gemeentelijke overheid er ook voor te zorgen dat werkgelegenheid zich kan ontwikkelen. Dit kan zij doen door gronden voor bedrijfsdoeleinden te bestemmen en benodigde infrastructuur aan te leggen. Het bestemmen van deze mogelijkheden mag niet in strijd zijn met het rijks en provinciaal beleid. Tot medio vorige eeuw was het heel normaal dat op het platteland een bedrijf, geen industrie zijnde, bij de woning van een ondernemer werd opgericht. Omdat er door maatschappelijke en economische veranderin-

gen meer waarde werd gehecht aan een goed leef- en bedrijfsklimaat, was het wenselijk om ook op het platteland bedrijvigheid te concentreren buiten de woongebieden, in de vorm van bedrijfsterreinen. Het gebied ten westen van de A2 ter hoogte van Gronsveld werd aangewezen als zogenaamd groen industriegebied. Dat wil zeggen dat er geen zwaar milieubelastende industrie aanwezig mocht zijn. Voor de samenvoeging

van de gemeenten Gronsveld en Eijsden op 1 januari 1982, waren bedrijven gevestigd aan de Schaepbroekweg en de Rekoutweg (momenteel Maastrichts grondgebied). In 1991 trad het "bestemmingsplan Bedrijfs-terrein Gronsveld" in werking. De uitbreiding van de industrie zette zich voort in zuidelijke en noordwestelijke richting. Ten westen van de spoorlijn Visé-Maastricht zal het bedrijvent centrum zich uitbreiden tot aan de Oosterweg. Na een gemeentelijke grenscorrectie op 1 januari 1999 behoort dit gebied namelijk tot de gemeente Maastricht. De aanwezigheid van een dassenburcht heeft de uitvoering van het plan vertraagd. Een wijziging van dit bestemmingsplan is momenteel in voorbereiding.

Invloeden van het ruimtelijk beleid op de bebouwingsstructuur van Gronsveld en Rijckholt

De structuur van een nieuwbouwwijk wordt, in overleg met stedenbouwkundigen en projectontwikkelaars, bepaald door de overheid. Bij eeuwenoude kernen, zoals Gronsveld en Rijckholt, is echter sprake van een geografisch gegroeide bebouwingsstructuur, ontstaan door de aard van het landschap en de bodemkwaliteit. Om te kunnen bepalen of het (recente) ruimtelijke beleid ook invloed heeft gehad op Gronsveld en Rijckholt, zal eerst deze geografisch gegroeide structuur nader worden beschouwd.

Geografische ligging, bodemkwaliteit en watervoorzieningen waren in een ver verleden voor mensen bepalend om zich ergens te vestigen. In Zuid-Limburg wordt het landschap gekenmerkt door terrassen. Men onderscheidt hoogterras of plateau, met bijvoorbeeld dorpen als Eckelrade en St.-Geertruid, middenteras, waarop Gronsveld en Rijckholt zijn gelegen en laagterras of rivierterras. Het plateaugebied werd door de Maas en haar zijrivieren uitgeslepen. Zo ontstonden er dalen. Zuid-Limburg is dus eigenlijk geen heuvel landschap, maar een dalenlandschap.

Het water, dat na zware regenbuien of door het smelten van sneeuw en ijs langs de hellingen een weg naar beneden zocht, vormde erosiegeulen in het landschap (droogdalen), in de volksmond ook "grubben" genoemd. Deze werden later als weg gebruikt, omdat zij de kortste verbinding van het plateau met het dal vormden. Aldus ontstonden de voor Zuid-Limburg typische holle wegen met hun steile taluds.

De vraag is nu, wanneer Gronsveld en Rijckholt zijn ontstaan? Documenten over de oorsprong van beide dorpen zijn namelijk niet bekend. Feit is

dat de lössgrond op het middenteras uitermate geschikt was om gewassen te telen. Deze vruchtbare bodem trok circa 6.000 jaar geleden de eerste bewoners naar onze streek. Het waren landbouwers uit de zogenaamde bandkeramiek cultuur. De laaggelegen broekgronden waren in de winter moerassig en in de zomer uitsluitend geschikt als grasland. Veel bossen op het middenteras zijn door landbouwers uit die tijd ontgonnen tot landbouwgronden. Het betreft hier met name het gebied tussen de huidige Rijksweg en het Savelsbos. De vraag blijft echter waar deze landbouwers zich vestigden?

Het ligt voor de hand dat de grens tussen de moerassige gronden in de laaggelegen gebieden en de voor landbouw uitermate geschikt zijnde lössgronden op het middenteras, gebruikt werden voor woningbouw en infrastructuur. Voor Gronsveld en Rijckholt is dit grensgebied de huidige Rijksweg en Voerenweg. Deze relatief smalle strook op het middenteras leidt natuurlijkerwijs tot lintbebouwing, net zoals in Heer en Amby en in tegenstelling tot in Eijsden, Oost, Heugem en Mesch.

Op deze foto is de lintbebouwing langs de Rijksweg in Gronsveld en Rijckholt duidelijk te zien.

Hoewel eeuwen geleden voldoende ruimte was om woningen te bouwen, werd toch in een regelmatig patroon gebouwd. Aanwezige infrastructuur, beperkte vervoersmiddelen, noodzakelijke (drink)watervoorzieningen en het feit dat een afgelegen ligging een woning aantrekkelijk maakt voor plundersaars, zijn redenen waarom toen al sprake was van geclusterde woningbouw.

Wanneer landmeetkundige kaarten uit de 18^e, 19^e en begin 20^e eeuw met elkaar worden vergeleken, zien we dat Gronsveld en Rijckholt nauwelijks in omvang toenamen. Over het aantal woningen van Gronsveld hebben we gegevens via de kaart van Törring Jettenbach uit 1754. De oudste gegevens over het aantal inwoners van Gronsveld en Rijckholt dateren uit 1796. In dat jaar vond in opdracht van het Franse bestuur een volkstelling plaats in het bezette gedeelte van Zuid-Limburg, waaronder ook Gronsveld en Rijckholt. Uit deze telling blijkt dat Gronsveld 52 woningen en 1 kasteel telde. Er woonden 482 mensen. Opgemerkt wordt dat de molen van Gronsveld en de molenaarswoning met acht bewoners zijn meegenomen bij de volkstelling van Heugem. De volkstelling wees uit dat er in Rijckholt 1 kasteel en 21 woningen waren en dat er 89 mensen woonden. De volksteller in deze dorpen, scribent genaamd, noteerde dat in Gronsveld en in Rijckholt de woningen hoofdzakelijk aan één straat lagen, "la Grande Rue" genoemd. Buiten deze straat lagen hier en daar wat huizen. Die huizen in Gronsveld lagen aan de huidige Stationsstraat (tot aan de Broekstraat), de Hennemettenstraat, de Broekstraat en Waterrijk. In Rijckholt lagen ze aan de Voerenweg, de Steenstraat en twee woningen op het Broek.

Bovenstaande foto en de foto hiernaast zijn in dezelfde straat genomen: de Broekstraat.

Wanneer de volkstelling uit 1796 wordt vergeleken met de 19^e eeuwse gemeentelijke bevolkingsregisters blijkt, dat tussen eind 18^e en eind 19^e eeuw nauwelijks van bevolkingsaanwas sprake was. Omdat vóór deze periode geen buitengewone ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die het woon- en werkklimaat binnen Gronsveld en Rijckholt beïnvloedden, mag verondersteld worden dat ook in de eeuwen daaraan voorafgaand, omvang, bebouwings- en perceelsstructuur van deze dorpen nauwelijks wijzigden.

In de 19^e eeuw brak het tijdperk van de industrialisatie aan. Dat de komst van de industrialisatie in onze dorpen in het begin weinig invloed had op de middelen van bestaan, blijkt uit het feit dat in 1796 60% van de 53 gezinshoofden in Gronsveld en ruim 80% van de 22 gezinshoofden in Rijckholt hun boterham verdienden in de landbouw of in een aan de landbouw gerelateerd beroep (vilder, hoefsmid of molenaar) en dat rond 1900 deze percentages amper waren gewijzigd. Opgemerkt wordt dat bij de volkstelling in 1796 niet werd uitgegaan van de werkelijke beroepsbevolking, doch van gezinshoofden. Hierbij zijn inbegrepen de pastoor, de kapelaan en de bewoners van de twee kastelen.

Desondanks heeft de komst van het industriële tijdperk ook onze dorpen niet ongemoeid gelaten. De landbouw verloor steeds meer terrein aan de nijverheid, welk begrip hier wordt gebruikt als verzamelwoord voor industrie, detailhandel, horeca, dienstverlening en ambacht. In 1950 was amper 40% van de gezinnen in Rijckholt en Gronsveld nog afhankelijk van de agrarische sector. In 2002 is dit minder dan 1%.

De komst van de industrie had in de loop van de 19^e eeuw niet alleen een verandering en toename van de werkgelegenheid tot gevolg, ook de behoefte aan woningen nam toe. De industrie vestigde zich in haar begintijd in en rondom de steden. Omdat er geen goede vervoersmogelijkheden waren, gingen de meeste mensen dicht bij hun werk wonen. De industrialisatie had na verloop van tijd niet alleen maatschappelijke, economische en sociale gevolgen, maar ook ruimtelijke consequenties. Wildgroei van bedrijven en woningen moest voorkomen worden en infrastructuur diende aangelegd, vernieuwd en afgestemd te worden. Kortom, er ontstond steeds meer overheidsbemoeienis voor wat betreft de ruimtelijke ordening van ons grondgebied. Deze bemoeienis is met de inwerkingtreding van de Wet op de Ruimtelijke ordening in 1962 nadrukkelijk aanwezig. Dat het uit die wet voortvloeiende beleid ook invloed heeft gehad op de bebouwingsstructuren van Gronsveld en Rijckholt, blijkt uit het feit dat de omvang en ruimtelijke inrichting van deze dorpen de afgelopen halve eeuw meer gewijzigd zijn dan in de eeuwen daaraan voorafgaand.

De toekomstige ruimtelijke structuur van Gronsveld en Rijckholt. Zoals in de inleiding is weergegeven, is onlangs het "bestemmingsplan Gronsveld" in werking getreden en zal binnenkort de gemeenteraad het "bestemmingsplan Rijckholt" behandelen. Vrees dat de ruimtelijke inrichting van deze dorpen drastisch zal wijzigen, is echter ongegrond. De genoemde bestemmingsplannen zijn een samenvoeging en actualisatie van de reeds bestaande bestemmingsplannen die op deze dorpen van toepassing zijn (of waren). Voorts worden bouw- en gebruiksvoorschriften aangepast aan de huidige maatstaven en wordt feitelijk gebruik van gronden en gebouwen gelegaliseerd. Mogelijkheden voor grootschalige woningbouw biedt het bestemmingsplan niet, omdat, in tegenstelling tot tientallen jaren terug, simpelweg de ruimte daarvoor ontbreekt.

De "bestemmingsplannen Gronsveld en Rijckholt" bieden wel, onder voorwaarden, de mogelijkheid om grote gebouwen, die hun functie hebben verloren of dreigen te verliezen, te verbouwen tot woningen. Woningbouw kan verder nog gerealiseerd worden op de schaarse open plekken tussen de bebouwing, mits deze plekken direct grenzen aan de openbare weg. Ook hier is sprake van kleinschalige woningbouw, veelal voortvloeiend uit particulier initiatief. Dit laatste wil zeggen dat de gemeente hierbij geen actieve bemoeienis heeft in de vorm van projectontwikkeling, onteigening of het toepassen van het voorkeursrecht.

Deze machtsmiddelen van de overheid om grond te verwerven voor de aanleg van bijvoorbeeld woningbouw en bedrijven, worden door veel grondbezitters blijkbaar gevreesd. Tijdens de voorbereidingsfase van de "bestemmingsplannen Gronsveld en Rijckholt", heeft de gemeente aan de schaarse open plekken tussen de woningen, die direct gelegen zijn aan de openbare weg, de mogelijkheid geboden om woningbouw te realiseren. Let wel, het gaat hier om de bouw van één of enkele woningen, die uitsluitend gerealiseerd kunnen worden door de grondeigenaren. De gemeente neemt dus hiertoe niet het initiatief. Alvorens deze mogelijkheid in het bestemmingsplan vast te leggen, worden de eigenaren van de grond hiervan schriftelijk in kennis gesteld. Zij mogen dan vrijblijvend aangegeven of zij deze woningbouwmogelijkheid al dan niet wensen. In Gronsveld en Rijckholt is het aanbod van bouw kavels in de vrije sector zeer schaars, terwijl de behoefte hieraan groot blijkt. Redelijkerwijs ligt het binnen de lijn der verwachting dat een grondeigenaar blij zal zijn, indien hem die mogelijkheid, zonder verdere bouwverplichtingen, wordt geboden. Dit is echter niet altijd het geval. Diverse grondeigenaren vrezen namelijk dat hun grond in de toekomst door de gemeente onteigend zal worden, indien het bestemmingsplan aan de grond een bouwmogelijkheid toekent. Hoewel dit absoluut niet het geval is, verzoeken zij de gemeente tijdens de voorbereidingsfase om de betreffende grond niet voor woningbouw te bestemmen. Velen die zoekende zijn naar een bouw kavel of een toename van hun vermogenswaarde wenselijk achten, zullen met gemengde gevoelens hiervan kennis nemen.

De "bestemmingsplannen Gronsveld en Rijckholt", sluiten toename van industrie binnen de dorpen uit. Voorzieningen zoals horeca en detailhandel mogen worden gehandhaafd. Uitbreiding hiervan kan uitsluitend plaatsvinden binnen een daarvoor aangewezen gebied. Hiermee wordt

concentratie van deze voorzieningen beoogd, zodat wildgroei en aantasting van het leefmilieu worden voorkomen. De weinige agrarische bedrijven binnen deze dorpen worden eveneens gehandhaafd. Rekening houdend met diverse milieuregels, moeten veebedrijven die stank veroorzaken, beperkt worden in hun uitbreidingsmogelijkheden. Door deze milieuregel is het moeilijk, zo niet uitgesloten, om nieuwe agrarische bedrijven toe te laten in kernen. Vandaar dat het bestemmingsplan dat van toepassing is op het buitengebied hiervoor mogelijkheden creëert.

Uitgaande van de nieuwe "bestemmingsplannen Gronsveld en Rijckholt", die met de komst van de gewijzigde Wet op de Ruimtelijke Ordening in 2003 om de tien jaar herzien moeten worden, zijn er geen drastische ruimtelijke wijzigingen te verwachten, zoals deze wel in de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden.

Luc. van den Boorn

Kên d'r hön nog

Pjërke van de Vleeg

Petrus Egidius Jacobus Vliegen (Pjërke van de Vleeg) werd geboren in Cadier en Keer op 13 november 1913. Zijn ouders hadden daar een boerderij waar Pjërke al op jonge leeftijd de handen uit de mouwen moest steken. Hij was de jongste zoon uit een gezin van 4 jongens en 3 meisjes. Omdat zijn vader op jonge leeftijd was overleden, was Pjërke de aangewezen persoon om bij zijn moeder te blijven en haar te helpen bij het werk op de boerderij. Aanvankelijk was hij daar heel tevreden mee. Hij werkte hard en maakte lange dagen. Hij was graag buiten en vooral het werken met de paarden bezorgde hem veel plezier. Ze waren zijn liefste bezit en hij praatte met hen als waren het mensen. Het gezin leefde vooral van akkerbouw en fruitteelt. Ook was er wat vee: kippen, varkens en koeien. Toen Pjërke 41 jaar was, overleed zijn moeder en vond hij het tijd worden om een eigen leven te gaan leiden. Zijn toekomstige echtgenote, Nêt van de Weerd (van Door), die hij toen nog niet kende, was pas weduwe geworden. Haar man Zjeng Wolfs uit Eijsden was op 42-jarige leeftijd overleden aan een hartinfarct, waardoor zij met 6 jonge kinderen achterbleef. De sociale voorzieningen waren nog niet geweldig al kreeg zij een klein pensioen van "de Staatsmijnen", waar Zjeng als kok in het gezellentehuis had gewerkt. In ver-

band met de zwakke gezondheid van Zjeng, waren hij en Nêt een paar maanden voor zijn overlijden een frituur begonnen in de keuken van hun huis, thans Rijksweg 148. Dat bleek nu een heel goed idee te zijn geweest. Nêt kon thuis werken en hoefde haar kinderen niet alleen te laten. Een frituur was iets heel nieuws voor die tijd (1953) in Gronsveld en Rijckholt. Het werd een doorslaand succes. Vooral op zaterdag en zondag was het echter keihard werken voor Nêt en haar oudste kinderen. In het weekend kreeg ze vaker hulp van haar familie. In 1954 kreeg ze vergunning om café annex restaurant te beginnen. Om de benodigde vergunningen te krijgen had Nêt veel hulp gehad van Pieke Waber, die ze daar altijd dankbaar voor is gebleven. Ze werd steeds meer door haar werkzaamheden in beslag genomen.

Hoe komen twee mensen die elk op een andere manier zo druk zijn met hun dagelijkse verplichtingen, dan toch bij elkaar? Het was in die tijd gebruikelijk dat de familie zich bemoeide met het aan de man brengen

±1940. Binnenplaats ouderlijke boerderij, Dorpsstraat Cadier & Keer, tegenover de kerk. V.l.n.r. Zjeng Vliengen, Pjèrke, Lies Vliengen, Tiny Penders (Vliengen). Op de voorgrond twee kinderen van Zjeng en Tiny.

Oktober 1953. V.l.n.r. Johnny Gorissen, Maria Herben, Annie Bessems-Janssen (peettante), mevrouw Gommans (vroedvrouw), Edith Vliengen (dochter van Giem en Sofie Janssen (Vliengen), Pjèrke (peetoom), John Vliengen, Wiel Vliengen.

van een jonge weduwe met kinderen. Door, de oudste broer van Nêt, die meestal op maandag samen met zijn vrouw Co de kermissen in de omgeving bezocht, nam Nêt vaker mee. Hij moest haar dan wel overhalen want zij had daar eigenlijk geen zin in en bovendien had zij het veel te druk. Die maandagavond in oktober lukte het weer om haar mee te krijgen, nu naar Keer. Reeds in het eerste café dat zij bezochten, bij Goessens (Fik van Èudem), gebeurde het! Pjèrke die ook in het café was en Door kende, had via via gehoord dat Door een zus had die weduwe was. In de drukte die toen op kermismaandag in alle cafés heerste, werkte hij zich in de richting van het gezelschap van Door en Nêt, die hij overigens niet kende. Hij maakte een praatje met Door en vroeg hem langs zijn neus weg of hij hem in verbinding kon brengen met zijn zus. Nêt werd erbij gehaald en aan het buffet, met een biertje in de hand, werden Nêt en Pjèrke aan elkaar voorgesteld. Dit was het begin van een relatie die de rest van hun leven (bijna veertig jaar) zou duren. Het was voor alle betrokkenen, zeker ook voor de kinderen van Nêt, het beste wat hun had kunnen overkomen.

Nadat het Pjërke was gelukt de aanvankelijke twijfels bij Nêt weg te nemen, werd er over trouwen gesproken. In Gronsveld ging dat echter niet zo maar. Eerst zou er door de jonkheid "gehûilt" moeten worden. Op grond van deze eeuwenoude traditie maken de ongehuwde mannen van het dorp tijdens de ondertrouw elke avond ketelmuziek rond het huis van een weduwe of weduwnaar die opnieuw gaat trouwen. Zij gaan net zo lang door tot aan hun "eisen", namelijk een aantal vaten bier, is voldaan. Het "gehûil" was bedoeld om de geesten van de overleden echtgenoot of echtgenote te verdrijven. Na drie avonden had Pjërke de herriemakers laten stoppen door hen de gevraagde vaten bier te geven. Op 5-5-55 (!) werd het huwelijk ingezegend. Tot blijdschap van de hele familie en de zes kinderen van Nêt. Pjërke deed nu definitief zijn intrede in het huis van Nêt en haar kinderen om er de rest van zijn leven te wonen en te werken. In 1956 schonk Nêt Pjërke een zoon, Jean, iets wat hen heel gelukkig maakte. Pjërke ontloopte zich als een fantastisch

5-5-55. Bruiloft van Nêt en Pjërke.

Kinderen op de voorgrond v.l.n.r. Francien, Bertie en Theo Wolfs. Voorste rij v.l.n.r. Assie Vliegen, Rina Wolfs, Pjërke, Nêt, Tiny Wolfs, Door van de Weerd (vader van Nêt). Daarachter v.l.n.r. Rina van de Weerd, Co Kuys (van de Weerd), Door van de Weerd, Mieke van de Weerd (Huveners), Sjêl Huveners, Nêt Vliegen (Souren), Louis Neven, Miet van de Weerd (Neven), Giem Vliegen, Mini Vliegen (Gilissen), Vêus Gilissen, Fie Janssen (Vliegen).

echtgenoot en vader voor zowel de kinderen uit het eerste huwelijk van Nêt als voor zijn zoon Jean. Met zijn tomeloze energie bouwde hij samen met Nêt en de kinderen de zaak verder uit. Er werd verbouwd en naast het café kwamen er een keuken en eetzaal bij. Zo werd de zaak café, frituur, restaurant en pension. Ook bouwden ze een magazijn en begon-

Nêt en Pjërke samen aan het werk in de frituur.

nen ze een drankenhandel. Op zaterdag en zondag zat de nieuwe zaal bomvol met eters, waaronder ook veel uit Cadier en Keer. Bij bruiloften en partijen werd de zaal ook als danszaal gebruikt. Alsof dat nog niet genoeg was, bewerkte Pjërke ook nog zijn akkers in Cadier en Keer. Hij teelde daar onder andere de tonnen aardappelen die ze nodig hadden in hun frituur. In zijn grote moestuin teelde hij ook nog alle groenten die zij voor hun gezin en gasten nodig hadden. Het Keerders dialect bleef hij zijn leven lang trouw. Opmerkelijk, vooral omdat hij het even vanzelfspre-

kend sprak tegen mensen uit ons dorp als tegen Hollanders, Fransen of Duitsers die in zijn café of restaurant verzeild raakten. Als ze probeerden wat anders te bestellen of iets niet begrepen zei Pjërke: "Jewaal, krieg uch dat noe mer, dan heb d'r get fiengs." Waarna men zich meestal bij de situatie neerlegde. Overigens kreeg men daar ook nooit spijt van. De gerechten die hij en Nêt maakten, waren als uit grootmoeders keuken, voortreffelijk. Iedere week maakte hij, afhankelijk van wat zijn moestuin voortbracht, enkele pannen overheerlijke meestal dikke soep. Zijn zuurvlees en konijn waren onovertroffen en ook bakte hij een heerlijke kotelet en biefstuk "nature". In de winter kwam men van verre voor zijn mosselen. 's Middags kon men er behalve soep ook spek met ei, "hûitvlèis" en "bloodtrup" bestellen, alles eigen fabrikaat, want Pjërke slachtte ook nog zelf.

± 1965. V.l.n.r. Rina, Tiny (half zichtbaar), Theo, Francien, Bertie, Nêt met Jean, Pjërke. Op de hurken Odile.

1970. Pisa. V.l.n.r. Rina, Jules Heusschen, Pjërke.

1978. Lourdes. V.l.n.r. Frans van de Weerd, Annie Schiepers (van de Weerd), Nêt, Pjërke.

Het café was meestal vroeg open en als Pjërke niets beters te doen had, stond hij graag achter de bar. Hier voelde hij zich als een vis in het water. Tegen de middag kwamen er altijd de vaste klanten om te eten. Vooral in de winter werd er gekaart, soms de hele dag. Zijn belangrijkste

wapenfeiten speelden zich dan ook in zijn café af, genoeg leuke herinneringen om er een boek mee vol te schrijven.

Opschrijven wat zijn klanten gedronken hadden, was niet zijn sterkste kant. Meestal schatte hij maar zo'n beetje wat een klant moest betalen. Dat viel overigens gewoonlijk niet tegen, maar soms wel. Zo had hij de neiging om iemand die als eerste van een gezelschap wilde vertrekken te bestraffen. Als die dan zijn deel van de gemeenschappelijke rekening ging betalen rekende hij hem minstens zoveel als waarvan hij dacht dat die klant zou moeten betalen als hij tot sluiting gebleven was. De anderen betaalden natuurlijk minder. Een soort van aanmoedigingspremie om niet te vroeg te vertrekken.

± 1975. Pjërke met zijn kaartvrienden. V.l.n.r. Twajn Simons (van Teun), ?, ?, Sef Segers, Lyjo van Caldenborgh, Pjërke.

Op zaterdag kwamen er veel mensen frieten en snacks afhalen. Slimme huisvaders gingen niet buiten in de rij staan maar wachtten bij Pjërke aan de bar. Als de bestelling klaar was, werd die door een luik in het café afgeleverd waarna Pjërke alles afrekende. Een zakenman die zijn bestelling in ontvangst had genomen en vroeg wat hij moest betalen kreeg als antwoord: "Veerentweintig gölle". De klant gaf hem vijftwintig gulden en zei: "Dreenk dich mer 'nne vuur de rés." Een pilsje kostte toen zestig cent. De klant praatte nog even met iemand aan de bar en wilde vertrek-

± 1975. Pjërke op zijn favoriete plekje. V.l.n.r. Pjërke, Hub Dirks, Dries Waber, Sjarel Jaspars, Theo Wolfs, Jan Hayen, "Benedicske".

ken toen Pjërke zei: "Waag effe, ich kriej nog 'nne gölle vaan diech." De man, terecht verbolgen: "Meh ich heb dich toch 'nne guele extra gegëve vuur get te dreinke." "Jewaal", zei Pjërke, "meh ich hup miech 'nne Fraanse konjak gekriëge."

Een Hollands echtpaar met twee kinderen die op de terugweg van vakantie in Frankrijk of België bij Pjërke binnen waren gekomen om te eten, leerden hem ook kennen. Nadat ze tot volle tevredenheid waren bediend met frieten en bijbehoren en nog een glas cola of limonade hadden gedronken, werd de rekening gevraagd. Pjërke (Vliegen) kwam uit op vijftwintig gulden. Iets wat de gasten niet konden geloven. "Ja maar", wierp de man tegen, "we hebben alle vier gegeten en gedronken. Dat kan toch niet allemaal voor vijftwintig gulden". Pjërke liet de man uitpraten maar aan zijn blinkende oogjes kon je zien dat hij zijn antwoord al klaar had: "Vliegen is goedkoper dan je denkt." Een man uit het dorp kwam vrijwel iedere dag na zijn werk even bij Pjërke drie pilsjes drinken alvorens naar vrouwlief te gaan. Op een mooie zomerse zondagmiddag was deze man met zijn vrouw gaan wandelen en op de terugweg bij Pjërke aan de bar terechtgekomen. Hij bestelde een pilsje en zijn vrouw die niet van alcohol en nog minder van cafés hield, een Seven-up. Nadat de man het pilsje heel rustig had leeggedronken (als hij alleen was geweest, zou hij er in die tijd al drie leeg gehad hebben) vroeg hij Pjërke

nog wat in te schenken. Hij bestelde dus nog een pils maar zijn vrouw die al drie keer aan haar fris had genipt zonder dat je kon zien dat er iets uit haar glas was, bedankte met de woorden: "Nee ik heb nog." De man zag dat het geen goed idee was geweest om zijn vrouw mee te nemen, dronk zijn pils leeg en vroeg aan Pjërke wat hij moest betalen. "Viéf gölle" zei Pjërke, die wel van ronde bedragen hield. De man betaalde. Toen hij opstond realiseerde hij zich dat Pjërke hem vier stuks had laten afrekenen. Hij zei dus: "Pjërke dat klop neet, m'n vrôuw hêt mer èint gehad. "Jewaal", zei Pjërke, "meh die hêt nog èint tegood". En daar bleef het dan bij.

21 september 1979. Bruiloft van Jean. Pjërke en Nêt voor de kerk in Rijckholt.

1979. Pjërke in de Sjêchelder. Deze voormalige kersenboomgaard werd door Pjërke en zijn "piërd" omgeploegd tot "iérpelevêld".

Een van zijn allerleukste grollen vind ik nog steeds die met die twee mannen uit Senegal. In een voorjaar in de jaren zestig ging de deur open en er kwam een wel heel bont gezelschap uit het donker het café binnen. Het waren twee werkelijk gitzwarte grote en slanke mannen in een prachtige en kleurrijke klederdracht, compleet met opvallende hoofddek-sels, met een blanke man. Ze droegen een keur aan kunstvoorwerpen en beelden van ivoor en ebbenhout mee. Nooit eerder had men hier mensen zo uitgedost en met deze handel gezien. De blanke man was een Duitser die hun taal sprak en al zes maanden met hen door Noord-Europa trok. Na van de eerste schrik te zijn bekomen, vroeg Pjërke in zijn vlekkeloos Keerders: "Wie koome deij noe heij?" De Duitser vertelde dat ze in oktober met een schip uit Afrika in Hamburg waren aangekomen. Van daar uit was hij met hen in een busje van stad naar stad richting zuiden gereisd. Om de route en de tijden een beetje aan te geven zei de man: "We waren met vastenavond in Keulen." In de ogen van Pjërke blonken weer alle pretlichtjes en hij riep "Dao zal uuch toch waal geine gekaant hubbe. Gelukkig kon de gids de beteuterd kijkende "momme" uitleggen waarom er zo hard gelachen werd. Zo kwam alles toch weer goed, zeker toen er nog een mooi beeld van hen werd gekocht. Pjërke hield van alle dieren maar vooral de konijnen konden op zijn

warme belangstelling rekenen ook al zag hij deze het liefste in azijn met rode uien, kruidnagelen en laurier. Om altijd voorraad te hebben had hij achter zijn huis een stal met hokken waar hij tientallen zelfgefokte konijnen vet mastte. Maar ook een wild konijntje versmaadde hij niet. Als iemand hem vertelde dat er een wild konijn was gezien, was hij een en al oor. Op een avond vertelde een klant in zijn café dat hij op de Wyjert een enorm groot wild konijn had gezien. Pjèrke was een en al belangstelling en vroeg: "Wanneer was dat?" "Gisteren", sprak de man met enige trots. "Oohh dè," zei Pjèrke en ging verder met kaarten.

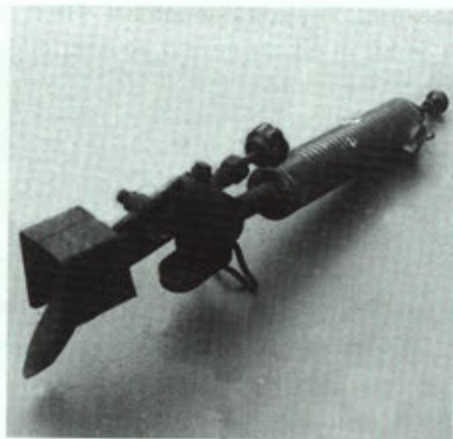

± 1990. Nêt en Pjèrke met hun kleinkind Imke.

Dat hij geen doorsnee kastelein was, bewees hij regelmatig. Als iemand een rondje had gegeven, gebeurde het vaker dat er een of twee van de aanwezigen werden overgeslagen. De milde gever wilde dan weten waarom hij deze of gene niets had ingeschonken. Pjèrke zei dan: "Nei dè neet, want dè hêt nog e gaans vuur zich sjoën." Een ongebruikelijke stelling voor iemand uit de horeca, maar wel te verklaren. Pjèrke taptte zijn glas bier met veel zorg en toewijding en was terecht trots op het resultaat. Daarom vond hij het jammer om zo'n prachtig "pilske" naast een nog onaangeroerd verpieterd glas te zetten. Eerst leegdrinken dus. Een prima regel om de kwaliteit en misschien ook wel het tempo op peil te houden.

Toen hij al wat ouder was, waren de kleinkinderen zijn grootste vreugde. Hij betrok hen bij het verzorgen van de paarden en de konijnen. Ook mochten zij allemaal helpen in zijn goed verzorgde groentetuin. Zij vonden hem een superopa. Tot een jaar voor zijn overlijden bleef hij in het café, wel met hulp van zijn kinderen. Toen er sprake van was dat Nêt misschien beter naar een verzorgingstehuis kon gaan, was hij daar niet mee akkoord. Hij zou voor haar zorgen. Hoewel hij zelf ook al een paar keer met hartklachten in het ziekenhuis had gelegen (hij had een pacemaker gekregen) bleef hij doorgaan met werken ook in zijn inmiddels veel te grote moestuin. Hij kon niet anders. Hier, tussen de pas ingezaaide groenten, is hij in elkaar gezakt en overleden. Dat was op 6 maart 1992. Nêt, de kinderen en de kleinkinderen bedroefd achterlatend. Op zijn bidprentje staat zeer toepasselijk: "Er is een tijd van zaaien en een tijd van oogsten, een tijd van ploegen en een tijd van rusten." Pjèrke had die morgen nog gezaaid. Hij zou niet meer oogsten.

Wallie van de Weerd

Wat maog 't zién?

Het afgebeelde voorwerp uit ons vorige nummer is een oude soldeerbout, die door middel van gasoline wordt verwarmd. Vóór het gebruik moet de bout eerst voorverwarmd worden door een beetje gasoline onder in het bakje te doen en deze aan te steken. Met het pompje wordt er druk gezet in het brandstofreservoir dat zich in het handvat bevindt. Vervolgens kan met het ronde kraantje midden bovenop, de brandstoftoevoer en daardoor de vlam geregeld worden.

Dit prachtig exemplaar kregen we van Jeroen Hacquier. De juiste uitleg kregen we van L. Jacobs uit Cadier en Keer. Hij ontvangt van de sectie een "Doe-kadodoos" van Bison lijmen.

Natuurlijk hebben we weer een nieuw te raden voorwerp (op de voorgrond van de foto). Reacties alstublieft naar Postbus 36, 6247 ZG Gronsveld of in de brievenbus van Rijksweg 57.

John van de Weerd (tel. 4085117)

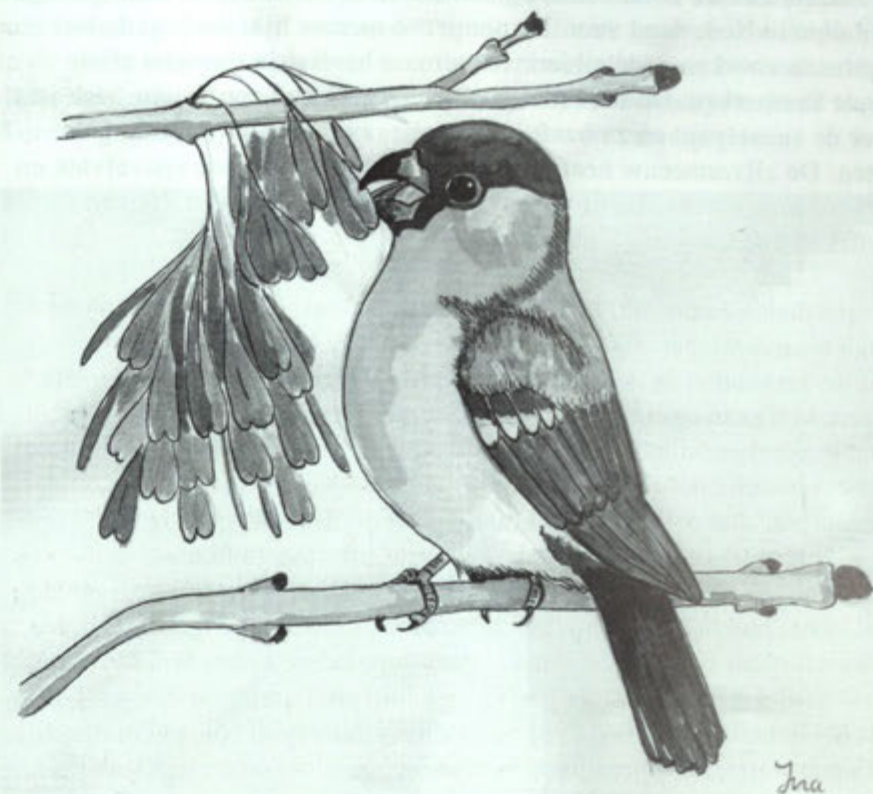

Rariteiten

Zoals u van ons gewend bent, gaat het artikel van de sectie Natuur in het kerstnummer over de bijzondere waarnemingen die u en wij gedurende het afgelopen jaar in de natuur gedaan hebben. Vorig jaar deden wij een oproep om toch vooral de voor uzelf interessante waarnemingen aan ons door te geven, en niet vergeefs. Op 7 januari kwam de eerste melding al binnen. Jean Creuwels van IVN-Eijsden meldde ons dat hij op de Trichterberg een koppel zwarte spechten had gehoord en gezien. Enkele dagen later ben ikzelf op zoek gegaan naar die spechten, maar helaas, ik trof ze niet aan. Wat ik wel op de Trichterberg aantrof waren twee middelste-bonte-spechten en vijf goudvinken!

De middelste-bonte-specht is sinds enkele jaren in Nederland een zeer schaarse broedvogel. Hij komt vrijwel uitsluitend in Zuid-Limburg voor en dan specifiek in oude loofbossen met open plekken en hier en daar dicht struikgewas. De middelste-bonte-specht verblijft meestal hoog in de boomkruinen, maar daar waar dicht struikgewas is, waagt hij zich dicht bij de grond. In vergelijking met de grote bonte specht is de middelste-bonte-specht goed herkenbaar aan het ontbreken van het zwart op de kop en de zwarte doorlopende streep op de wang. De rode vlek op de kop is daarentegen veel groter dan bij de grote bonte specht.

Het is alweer jaren geleden dat ik nog eens een goudvink ("bloodveenk") in het Savelsbos mocht aantreffen. Op mijn zoektocht naar de zwarte spechten trok plotseling een zacht gefluit mijn aandacht. Ik dacht meteen aan de goudvink. De contactroep van de goudvink is een ietwat klagend "fuuh". Als je één keer de roep van de goudvink herkend hebt, vergeet je hem nooit meer. Bovendien is de roep heel goed na te bootsen waarop dan vaak een reactie volgt. Zo ook die dag. In eerste instantie kon ik de vogels niet lokaliseren want het geroep kwam van verschillende kanten. Op mijn herhaaldelijk gefluit kreeg ik als het ware steeds antwoord. Al turend in de kruinen boven mij zag ik op een gegeven moment twee

Goudvink.

vogels van de ene naar de andere boom oversteken. Met mijn verrekijker zag ik dat het twee vrouwtjes goudvink waren die op de zaadtrossen van een es neergestreken en meteen van de zaden begonnen te eten. Het gefluit boven mij nam echter toe en al zoekend met de kijker kon ik nog drie goudvinken ontdekken. Twee vrouwtjes en een mannetje, driftig snoepend van een overdaad aan zaden.

Op 3 februari ging de vogelexcursie van Grueles voor het eerst in 15 jaar zonder leiding op pad. Zowel Pim van de Weerdt als ik waren door de griep geveld. De groep bezocht de Eijsder Beemden en bij de eerste de beste poel werden ze door een daar aanwezige vogelaar gewezen op een grote zeldzaamheid voor de Nederlandse binnenwateren. Er zaten twee pontische meeuwen. Deze meeuwensoort heeft haar kerngebied rondom

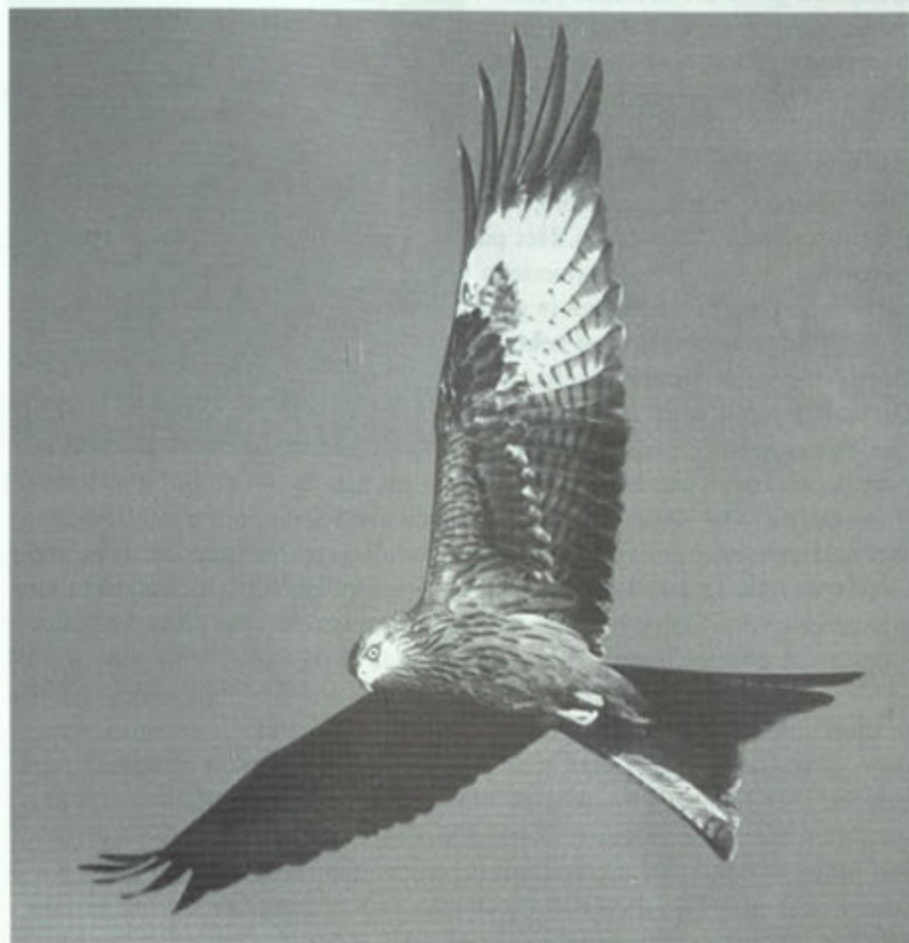
de Zwarte Zee en komt soms, en dan alleen in de winter, in zeer geringe aantallen in Nederland voor. De pontische meeuw lijkt veel op de hier algemeen voorkomende zilvermeeuw maar heeft drie typische afwijkende kenmerken. De snavel is grijsachtig geel met een zwarte vlek iets voor de snavelpunt en ze heeft zeer dunne, eveneens grijsachtig gele poten. De zilvermeeuw heeft een fel gele snavel met rode snavelvlek en dikkere roze poten. Maar het meest opvallend is de zwarte iris van de pontische meeuw.

Tevens deden Frans en Pim van de Weerdts in het voorjaar nog enkele leuke waarnemingen van doortrekkende vogels, zoals een mannetje blauwe kiekendief in de Slak en een groep overtrekkende kraanvogels boven de Rijksweg. De kraanvogels werden gespot op 22 maart. Normaal gesproken is dit al aan de late kant want de hoofdmoot trekt meestal tussen eind februari en half maart over onze streken. Uitzonderlijk laat was dan ook de groep kraanvogels die Hub Wolfs nog op 23 april over de Ursulinenstraat te Eijsden noordwaarts zag trekken. Ook de grote gele kwikstaart die Pim van de Weerdts op 28 april aan de poel in het bos in de Sjëchelder zag behoort tot de trekvogels. De grote gele kwikstaart is in Zuid-Limburg geen bijzondere soort. Wel is vermeldenswaard dat hij al snel de pas vrijgekapte poel onder de Zoéren Drees wist te vinden. Aardig is dan de vaststelling dat vogels, die gebonden zijn aan open water, zo'n poel meteen vinden.

6 april was een bijzonder mooie zaterdag. Het was warm met een aangename wind uit het zuiden. Perfect weer om een terrasje te pikken. En zo geschiedde. Op naar de Kerteermèister. Het eerste wat Eric Smeets vroeg, was of ik de ooievaar gezien had. Nee dus! "Had ik dan toch maar gebeld", zei Eric. Wat bleek? De ooievaar had van 12.30 uur tot 12.48 uur boven de tuinen tussen de Pötsjtèg en de Sjnuydersstèg rondjes gedraaid. De hele ochtend had ik buiten gewerkt en net tijdens lunchtijd voltrok zich boven mijn hoofd een prachtig schouwspel en dat had ik nou net niet gezien!

De vogeltrek is een bijzonder natuurverschijnsel. Van de trek is niet te zeggen dat hij bijvoorbeeld op 1 maart begint en eindigt op 1 juni. Nee, in feite gaat de vogeltrek het hele jaar door. Er zijn altijd wel vogels die uitzonderlijk vroeg of uitzonderlijk laat onderweg zijn naar hun broed- of overwinteringsgebied. Ook zijn er vogels die nog te jong zijn om aan het broedproces deel te nemen. Vaak zwerven deze zomaar rond, van

voedselgebied naar voedselgebied. Zo zag Frans van de Weerdts op 22 juni boven zijn tuin een rode wouw op de thermiek zweven. De diepe V in de staart was onmiskenbaar waardoor verwisseling met bijvoorbeeld de buizerd uitgesloten was. 22 juni is zeer laat in het voorjaar. In de regel worden na mei geen doortrekkende rode wouwen meer gezien.

Rode wouw.

Ook van slag waren de twee grote zilverreigers die op 30 oktober door Wiel Schins uit Eijsden in de Eijsder Beemden werden gezien. Op mijn vraag of hij er zeker van was dat het wel grote en niet kleine zilverreigers betrof, antwoordde hij dat de zilverreigers gestoord werden door een blauwe reiger en dat toen duidelijk te zien was dat de zilverreigers

even groot, zoniet groter waren dan de blauwe reiger. Daarmee is duidelijk dat het grote zilverreigers waren. En daarmee is ook duidelijk dat het om een zeer bijzondere waarneming ging. De kleine zilverreiger overwintert in kleine, maar groeiende aantallen aan de Nederlandse en Belgische kust en op de doortrek worden ze steeds vaker in het Maasdal gesignaleerd. De grote zilverreiger echter is in Nederland een zeer schaarse broedvogel in de Oostvaardersplassen en de Gelderse Poort bij Nijmegen. Een kleine kans dus dat het Nederlandse vogels betref, op weg naar hun winterverblijf in Zuid-Europa.

Het hoofdstuk "vogels" sluit ik af met een zeer algemene broedvogel. Voor het eerst sinds vele jaren broedde in Gronsveld weer eens een paartje kauwen ("dëulkes"). Het paartje had een veilig onderkomen gevonden, namelijk de schoorsteen van de pastorie. Waarom deze soort hier zo lang niet tot broeden is gekomen, is een raadsel. Aan geschikte broedplekken ontbreekt het zeker niet. Laten we hopen dat "'t dëulke" Gronsveld weer ontdekt heeft.

De laatste jaren werd in dit artikel ook aandacht besteed aan de toename van de meikever en het zeer zeldzame vliegend hert. Het vliegend hert is vooral een kever van oude bossen en wordt meestal in de buurt van de Beuk gezien. Op 30 juni zag Frans van de Weerdt een vliegend hert in zijn tuin en op 6 juli zag Piet Janssen een vliegend hert aan de Hogeweg. Het exemplaar aan de Hogeweg had waarschijnlijk het strijdtoneel in het bos na een verloren gevecht om de vrouwtjes moeten verlaten. Het dier bleek twee pootjes te missen.

In de plantenwereld om ons heen deed ik een tweetal interessante waarnemingen. Een braakliggend stuk grond in de Sjnidersstèg is enkele jaren geleden met gebroken bouwpuin verhard. Slechts weinig planten zijn in staat zich hierop te vestigen. Aardig is het dan toch als je op een gegeven moment een zeldzaamheid als de wouw aantreft. Wouw behoort tot de resedafamilie, waartoe ook de sierplanten tuinreseda en witte reseda behoren. Wouw is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en werd daar vroeger als kleurstof voor verf gebruikt.

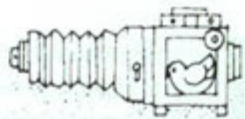
De andere waarneming deed ik in het Europapark (Klokke Roeland). Zolang ik me kan herinneren staan er elk voorjaar in het gazon enkele plantjes van de knolsteenbreek te schitteren. De hagelwitte bloemen op het ranke steeltje zijn een lust voor het oog. In het vroege voorjaar werd tijdens de laatste fase van de restauratie van het park de grond van de grasperken licht omgewoeld en geëgaliseerd. Tot mijn verwondering

Wouw

bleek vervolgens de knolsteenbreek massaal de kop op te steken. Het perk aan de zijde van de Voerenweg was één witte bloemenzee. Jammer was het dat ze op een gegeven moment ondergeploegd werden en plaats moesten maken voor een nieuw grastapijt. Ik verwacht echter dat ze ons in het voorjaar weer in grote aantallen zullen begroeten. En dat verwachten wij ook van uw nieuwe waarnemingen.

Hub. Reumers

1988. Kerstspel Scouting. Jenny Cox als engel en Bea Thijssen als Maria.

1930.
Kerkplein met Sint-Martinusschool. Het kerkplein was toen ook schoolplein.

1953. Lagere School. V.l.n.r. Piet van Caldenborgh, Henk Scheepers, Leon Segers, Huub Doyen.

V.l.n.r. Rie Caelen, Nét Aldenhoven (Heijinen), Bina Lemmens, Cornelia Schrijnemaekers (Van den Boom), Berb Hessels (Van Caldenborgh), Maj Roosen (Jaspars), Fien Dassen (De Bie), Lien Schiepers.

Geziën

Toen ik de foto maakte van onze vorige "achteröm" werden er juist de laatste stenen gelegd op de geheel vernieuwde binnenplaats. Pim van de Weerd en Ina Roosen kochten deze voormalige boerderij in februari 1982 van de familie Spronck. Hun zoon Toon werd hier op 6 mei 1986 geboren.

De sluitsteen boven de poort vermeldt de letters PM en GD en het jaartal 1913. De letters staan voor Pie Mingels en Gertrude Dautzenberg. Pie Mingels was aannemer en heeft het huis dan ook zelf gebouwd. Het gezin Mingels verhuisde in 1913 van het Riékelder Brook naar de Rijksweg in Gronsveld. Hun kleinzoon Pieke (van Zjang) werd in 1932 in dit huis geboren. Volgens de overlevering heeft "de fanfaar" nog onder de poort gerepeteerd.

In 1934 werd de woning betrokken door Mathieu Dassen (van Fréns, zie Grueles september 1981) met zijn vrouw Maria van de Weerd en hun kinderen. Het gezin Dassen heeft tot 1951 in het huis gewoond. In het oorlogsjaar 1944 heeft in de voorkamer nog een Duitse soldaat gebivakkeerd. Maar hij moest op zijn beurt weer plaats maken voor vijf Amerikaanse bevrijders die eveneens de voorkamer in gebruik hadden. Onder het poortgebouw werd door de Amerikanen een voorraaddepot ingericht en ook werden hier nog twee jeeps gestationeerd. Mathieu, die in die tijd zijn kost verdiende als melkventer, moest noodgedwongen met zijn melkar en toebehoren naar de binnenplaats verhuizen. Het huis was inmiddels verkocht aan de familie Spronck (Zjêf, Pierre en Anna van Pietsje). Vanwege de invaliditeit van Pierre werd de woning in 1977 aangepast. Het jaartal 1913 boven de poort wijst normaal op het bouwjaar. In dit geval is het echter het herbouwjaar. De woning is namelijk herbouwd na de grote brand van 1895 (zie Grueles april 1988).

Onder het huis bevinden zich twee gewelfde kelders die nu met elkaar verbonden zijn. Toen Ina en Pim hun woning zo'n vier jaar geleden gingen verbouwen, werd de trap die vanuit de gang naar de kelder leidde helemaal afgesloten. Onder de poort maakte Pim een nieuwe trap naar de kelder. Bij het graven stootte hij op een zeer oude trap die vroeger de ingang moet zijn geweest. In de andere kelder is nog duidelijk de plaats in het plafond te zien waar vroeger de ingang van deze kelder moet zijn geweest. Op een kaart van 1843 staat de boerderij met een binnenplaats die rondom bebouwd was. Waarschijnlijk is er een kelder geweest onder de poort die als opslagplaats diende voor de opbrengsten van het land en een andere onder de woning voor etenswaren. Dat vroeger alles bewaard werd, merkten Pim en Ina toen ze de ruimte boven de poort ("d'n uüverdên") gingen vrijmaken. Honderden "pèresaanse" lagen hier al tientallen jaren mooi opgestapeld. Dat het opruimen hiervan een stoffig werkje was, behoeft geen betoog. Dat dit snoeihout van perenbomen, samengebonden in bossen, niet meer als brandhout voor het "bakkes" gebruikt kon worden, is duidelijk.

De volgende achtergevel is van een huis dat veel groter is dan dat je op het eerste gezicht zou denken.

Sjef Caris

Rectificaties

Marie Caelen-Dassen liet ons weten dat het op pagina 142 genoemde huis nooit en te nimmer in zijn geheel aan de gemeente Rijckholt verkocht is. Er werd slechts één ruimte aan de gemeente verhuurd. Deze kamer deed dienst als vergaderruimte. Verder meldt Marie Caelen dat Maria Caelen uit het paasnummer niet Maria maar Elisabeth heette. Lies van Dorus voor de meeste mensen van Rijckholt.

Lyke Dodemont schrijft ons dat de familie Roosen (vorige nummer) niet zeven maar acht kinderen had. Maria Anna Roosen, geboren 21 mei 1876, was het derde kind. Zij was de echtgenote van Franciscus Antonius Dassen, en de oma van Lyke.

Bedankt Marie en Lyke.

Inhoudsopgave "Grueles" jaargang 22, 2002

Rubriek en artikel

afl. blz.

Dialect

Gössel	1	4
Knién ién 't zoér	2	60
Morgan (september 1944)	3	104
't St.-Mértenskaamp; "platte kaal"	3	107
Kiësnaach (platte kaal)	4	153

Foto

-	1	39
-	2	81
-	3	134
-	4	188

Geziën

-	1	42
-	2	84
-	3	138
-	4	191

Historie

Nieuws over de oude archieven van het graafschap Gronsveld	1	6
Ich sjriéf mich	1	19
Mondharmonicaclub "The Dio's"	1	24
Pastoor Van Bloer van Heugem, een herder die schrijlings op zijn kudde zat	2	62
Een reis in een levend verleden	3	108
Komt en geniet van hetgeen R.K. jeugdhôtel	3	117
Ryckholt U biedt	3	117
De ruimtelijke inrichting van Gronsveld en Rijckholt	4	155

Kên d'r hön nog

Wöm Bronckers	1	44
Haj van Eudem en Marie Rikir	2	86
Zjang, Wöm en Mathieu (Mathijs) Roosen	3	140
Pjërke van de Vleeg	4	167

Natuur

Wandelen langs de Beuk	1	32
Het Savelsbos overhoop?	2	77
De Europese kanarie	3	131
Rariteiten	4	182

Streekmuseum

Ruimere openingstijden	1	30
Wat maog 't zién?	1	30
Afscheid	2	72
Wat maog 't zién?	2	73
Wat maog 't zién?	3	129
Wat maog 't zién?	4	180

Van aal en nog get

Gronsveld en de Schutterij krijgen hoog bezoek	2	74
--	---	----

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsvelt. tel. 043 - 4081575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86 A, 6247 AK Gronsvelt. tel. 043 - 4081662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 11 over te maken op Rabobank Gronsvelt, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 3,50.

